

Asia: VN/23943/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi jätelain muuttamisesta

Lausunto

5 c § Toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen ja lainsäädännön tunnustaminen

Ei kommentoitavaa.

32 § Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Kuntavastuun pienentäminen

Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan viittaus vakinaiseen asumiseen, asuntolaan ja muuhun asumiseen sekä korvataan nämä sanalla kotitalous. Lisäksi pykälään tehtäisiin lisäys, että kunnan järjestämisvelvollisuus ei koskisi enää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön palveluyksikössä eikä vankilassa, kasarmilla, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvää jätettä.

Lahden seudun jätehuoltoviranomainen katsoo ensisijaisesti, että asumisen jätehuoltovastuisiin ei tulisi tehdä muutoksia, vaan asumisen jätehuollon järjestämisen tulisi säilyä laajasti kunnan jätehuoltovastuulla. Toistuvat muutokset jätehuollon järjestämisvastuisiin ovat ongelmallisia. Ympäristö- ja jättepoliittisten tavoitteiden tehokas täytäntöönpano edellyttää kuntien riittävän vahvaa asemaa jätehuollossa.

Lahden seudun jätehuoltoviranomaisen kokemukseen mukaan kuljetusrekisterin ylläpito on erittäin haastavaa, koska kuljetustietoja toimittaville yrityksillä ei ole selvää tietoa rekisterissä minkä kiinteistön kuljetus kuuluu kunnan vastuulle. Toistuvat muutokset vaikeuttavat myös kuljetusyritysten, erityisesti pienten yritysten toimintaa kiinteistönhaltijan järjestämän jätteenkuljetuksen alueella.

Ehdotuksen perustuslainmukaisuus

Kunnan asukkaiden yhdenvertaisuuden kannalta on erittäin valitettavaa, jos asukkaat jaetaan kahteen erilaiseen luokkaan jätehuollon järjestymisen osalta. Muutoksen myötä osa kunnan asukkaista ei voi enää käyttää kunnallisten jätehuoltopalvelujen kokonaisuutta tai jos käyttävät, niin sekin on ongelmallista palvelujen kustannuskattavuuden näkökulmasta.

Ehdotuksen perustuslainmukaisuus tuleekin selvittää. Selvitettävä perustavanlaatuinen kysymys on, voidaanko osa kunnan asukkaista sulkea julkisen palvelutoiminnan (kunnan järjestämä jätehuolto) ulkopuolelle. Ympäristöperusoikeus toteutuu aineellisessa lainsäädännössä ja jätehuollon osalta kyseessä on tällöin jätelaki.

Vaikutusten arviointi

Lakiehdotuksen vaikutusarvio on valitettavan suppea ja siten puutteellinen. Etenkin vaikutukset kotitalouksille ja kunnille on käsitelty suppeasti ja vaikutukset jätehuollon valvontaan (ysvo) on kokonaan unohdettu.

Ei kunnanvastuulle kuuluvien kiinteistöjen ml. yritysten erilliskeräyksen alkamisesta oleva valtakunnallinen tieto on hyvin heikkoa. Ainoat kattavat rekisterit jätteenkuljetuksista on tällä hetkellä jätehuoltoviranomaisella. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvonta perustuu valvontasuunnitelmaan ja ilmoituksiin. Mitä enemmän kunnan vastuu jätettä supistetaan sitä heikommaksi valtakunnallinen tieto erilliskeräyksestä jää. Mikäli haluttaisiin jatkuvaa valtakunnallisesti tietoa esimerkiksi erilliskeräysvelvoitteiden toteutumisesta, suunnan tulisi olla toisinpäin ainakin rekisterinpitovelvollisuudessa. Kuntien jätehuoltoviranomainen on ainut taho, jolla on valmiit rekisterit ja toimintatavat kiinteistökohtaiseen erilliskeräyksen toteutumisen seurantaan.

Jätteen koko arvoketjuun perustuva vaikutustenarviointi puuttuu esityksestä kokonaan. Pelkkä kuljetusmarkkinan tarkastelu ei ole riittävää. Kaikkien suunniteltujen muutosten kokonaisvaikutusten arviointi on siis tarpeen.

Lakiehdotuksen selkeyttäminen

Mikäli muutoksia vastuuseen kuitenkin tehdään, tulisi lakimuutosehdotusta vielä joiltakin osin selkeyttää tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi.

Ehdotuksen terminologia on vaihtelevaa ja epämääräistä. Kotitalous käsitteenä ei ole yhtään selkeämpi kuin jätelaissa yleisesti käytetty termi asuminen, johon on jo totuttu. Tilastokeskuksen verkkosivuilla todetaan, että kotitalouden käsitettä käytetään ainoastaan haastattelututkimuksissa. Sen mukaan kotitalouden muodostavat kaikki ne henkilöt, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät yhdessä tulojaan.

Lakiehdotuksessa ei ole otettu huomioon muita termin asuminen käyttökohteita, mikä on omiaan tuottamaan epäselvyyttä. Sana asuminen esiintyy jätelaissa 8 kertaa. Haasteellisin lienee muutettavan 32 §:n 2 momentti, jossa todetaan, että kunnan on järjestettävä asumisessa syntyvien vaarallisten jätteiden vastaanotto ja käsittely. Vaarallisten jätteiden osalta ei siis johdonmukaisesti esitetä kunnan jätehuoltovastuun supistamista vastaavalla tavalla kuin pykälän 1 momentin 1 kohdassa. Pykälän perusteella jää täysin tulkinnanvaraiseksi, sisältyykö kunnan järjestämisvastuulle myös poistettavien asumiskohteiden vaaralliset jätteet vai tuleeko sana asuminen tässä kontekstissa ymmärtää toisin. Tämä kohta on altis ristikkäisille tulkinnoille ja sen vuoksi pykälää tulisi ehdottomasti selventää. Muutoin saattaa syntyä käsitys, että vaarallisen jätteen käsittelyvelvoite on jatkossa laajempi kuin JL 32.1 §:n 1 kohdassa todetaan.

Lisäksi maksuja koskevassa luvussa 86 §:ssä on todettu, että tässä pykälässä säädetyistä ei saa sopimuksin poiketa kiinteistön haltijan vahingoksi, jos kysymys on asumisessa syntyvästä jätteestä. Pykälässä esiintyy vastaavaa terminologista epäselvyyttä.

Myös 6 §:n yhdyskuntajätteen määritelmään on sisällytetty nykyisen jätelain 32.1 §:n 1 kohdan poistettavaksi esitetty alku (vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa). 6 §:n biojätteen määritelmässä esiintyy termi asuminen.

Pykäläehdotuksen tulkintoja aidosti selkeyttävät osat ovat vankiloiden ja puolustusvoimien majoituskasarmien statuksen määrittely. Selvyyden vuoksi perustelujen kohtaan tulisi kuitenkin tarkentaa, että kyseessä ovat nimenomaan puolustusvoimien majoituskasarmit. Muuta laitosasumista ei avata perusteluissa lainkaan ja olisikin toivottavaa, että esitykseen tarkennetaan, mitä sillä tosiasiallisesti tässä yhteydessä tarkoitetaan.

On huomattava, että termi perheryhmäkoti voi eri sosiaalihuollon laeissa tarkoittaa eri asiaa (vrt. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta sekä perhehoitolaki). Etenkin perhehoitolain mukaisissa ammatillisissa perheryhmäkodeissa kotien toimintaa pyörittävät vastuulliset ohjaajat usein asuvat toiminnan ohella vakinaisesti tiloissa ja kyseessä on asuinrakennus.

35 § Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

Ehdotettu muutos ei ole täysin johdonmukainen muun jätelain säännösten kanssa ja siksi pykälän mahdollinen muutos on arvioitava uudelleen suhteessa jätelain 15 § 41.3 § ja 91 §:iin.

35 § kriteerit, edellyttää erillistä päätöstä, ei tarkasteluvelvollisuutta: kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta ei järjestetä alueella, jossa on hankalat kulkuyhteydet, vähän jätteen haltijoita tai vähän kuljetettavaa jätettä, jollei kuljetusta ole ympäristö- tai terveysystistä pidettävä tarpeellisenä.

15 § kriteerit, voidaan tehdä jätehuoltomääryksissä, tarkasteltava määräajoin:

- 1) erilaisten jätteiden yhteiskeräys ei heikennä niiden laatua eikä vähennä mahdollisuuksia valmistella ne uudelleenkäyttöön, kierrättää ne tai hyödyntää ne muulla tavoin etusijajärjestyksen mukaisesti;
- 2) erilliskeräys ei johda parhaaseen mahdolliseen kokonaistulokseen, kun otetaan huomioon jätteen jätehuollon kokonaisvaikutukset ympäristöön;
- 3) erilliskeräys ei ole teknisesti toteutettavissa, kun otetaan huomioon jätteen keräyksen hyvät käytännöt;
- 4) erilliskeräyksen kustannukset olisivat kohtuuttomia ottaen huomioon mahdollisuudet parantaa erilliskeräyksen kustannustehokkuutta, erilliskerätyn jätteen ja siitä jalostetun uusiorka-aineen myynnistä saatavat tulot sekä kustannukset, jotka syntyvät lajittelemattoman jätteen keräyksen ja käsittelyn kielteisistä ympäristö- ja terveysvaikutuksista.

On epäselvää voiko syntyä tilanne, että 15 § kriteerien tarkastelun ja 35 § kriteerien tarkastelun lopputulos on erilainen.

41.3 §: Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, kiinteistön haltija voi järjestää erilliskerätyn biojätteen ja pakkausjätteen kuljetuksen, jos kiinteistö ei kuulu 15 §:n 3 momentin nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettujen erilliskeräysvelvoitteiden tai kunnan 91 §:n nojalla antamien jätehuoltomääräysten mukaan kiinteistöittäisen erilliskeräyksen piiriin.

41.3 Pykälää tulisi selkeyttää voiko kiinteistönhaltija järjestää pakkaus- ja biojätteen erilliskeräyksen mikäli rajaus on tehty 35 § perusteella erillisenä päätöksenä. Lisäksi tulee selvittää tuleeko kunnan järjestää biojätteen vastaanotto, silloin kun vaikka 35 § mukainen rajauspäätös on tehty, jos 15 § tarkastelun lopputulos olisi erilainen. Perusteluissa mainitaan poikkeuksena vain saostus- ja umpisäiliöliete.

48 § Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

Asukkaan vaivattomuuden kannalta on tärkeää, mikäli kirjoja jatkossa erilliskerätään, että kirjat voi laittaa samaan keräyspaperiastiaan kuin muutkin paperijätteet.

Siirtymäsäännös

Lakiehdotukseen kirjattu jätelain 32 §:n 1 mom 1 kohdan siirtymäaika on kuntien näkökulmasta vaikeasti hallittava. Aiemmissa jätelakimuutoksissa on katsottu kohtuulliseksi siirtymäajaksi vastuumuutoksille 2-3 vuotta (mm. kuntavastuu, kunnan päättämä kuljetusjärjestelmämuutos, erilliskerättävien jätteiden kuljetus).

Yleinen 6 kk irtisanomisjakso sekavoittaa toimintaa ja jätehuoltoviranomaisella ei ole mahdollisuutta seurata muutosta. Lahden seudun jätehuoltoviranomaisen kokemuksen mukaan hyvinvointialue ei ole ilmoittanut jätehuoltoviranomaiselle siirtyvänsä pois kunnan järjestämistä kuljetuksista vaan kohteita on poistettu yksitellen kunnan järjestämästä kuljetuksesta sopimalla asiasta yhtiön asiakaspalvelun kanssa.

Muuta huomioitavaa

-

Yrjölä Tiia

Lahden seudun jätehuoltoviranomainen/Lahden kaupunki